

OŚRODEK BADAŃ MŁODZIEŻY

INSTYTUT STOSOWANYCH NAUK SPOŁECZNYCH UNIwersYTET WARSZAWSKI

KATEDRA METOD BADANIA KULTURY

prof. dr hab. Barbara Fatyga

AKTYWNA MŁODZIEŻ: SZKIC DO PORTRETU NA TLE WBRANYCH DANYCH

Olsztyn, 23.01.2025, konferencja upowszechniająca aktywne sposoby pracy z młodzieżą w celu rozwoju kompetencji kluczowych, w tym społecznych i obywatelskich w ramach projektu POTRAFIĘ-DECYDUJĘ-DZIAŁAM, program wspierania aktywności i inicjatyw młodzieży.

O KIM WŁAŚCIWIE MÓWIMY: DEFINIOWANIE MŁODZIEŻY

MŁODZIEŻ TO ZRÓŻNICOWANA KATEGORIA LUDNOŚCI W WIEKU OD 11 DO 25 LAT. W JEJ OBRĘB WCHODZĄ LICZNE SUBKATEGORIE:

- **wg kryterium wieku**: **nastolatki** (od 11 do 19 lat) i **młodzi dorośli** (od 20 do 25 lat); najczęściej w badaniach socjologicznych wyodrębnia się jako młodzież osoby w wieku 15 - 19 lub 15 - 24 lata;
- **wg kryterium płci**: odmienne charakterystyki socjokulturowe i częściowo odmienne problemy mają **dziewczęta i chłopcy**; **młode kobiety i młodzi mężczyźni**; ostatnio konieczne jest dodawanie **kategorii nieheteronormatywnych**
- **wg kryterium zdrowia** w kategorii młodzież mieszczą się: osoby **pełnosprawne** i z określonymi typami **niepełnosprawności** fizycznej, umysłowej lub sprzężonej; a także osoby lepiej lub gorzej wyposażone biologicznie i/lub intelektualnie; **zdrowe** i **chore** (w tym przewlekłe); **wolne od nałogów, zagrożone uzależnieniami i uzależnione** - np. od substancji psychoaktywnych; ponadto - "**dostosowane**" i "**niedostosowane**" społecznie (!)¹;
- **wg kryterium sytuacji rodzinnej** odróżnia się: **młodzież z rodzin pełnych i niepełnych** oraz pozostającą **pod opieką instytucji państwowych i niepaństwowych** (opiekuńczych, wychowawczych itd.; realizujących np.

¹ W obecnym swym kształcie GUS nie ujawnia informacji o niepełnosprawności. W roczniku GUS Oświata i Wychowanie w roku szkolnym 2023/2024 czytamy: „Kształcenie specjalne organizowane jest dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, **niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym**, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.”

działania resocjalizacyjne, zdrowotne, itp.), a także wg innego aspektu tego kryterium - młodych ludzi **na utrzymaniu rodziców i/lub opiekunów** albo już **usamodzielnionych**, w tym posiadających **własne rodziny**;

- **wg kryterium terytorialnego** wyróżnia się młodzież: zamieszkałą **w miastach** o różnych wielkościach i różnych standardach cywilizacyjnych oraz zamieszkałą **na wsi**;

- **wg kryterium sytuacji edukacyjnej**: **młodzież ucząca się** (w tym uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych) oraz **studenci**; ale także młodzież, która bądź **wypadła z systemu szkolnego**, bądź z różnych powodów **zakończyła edukację** na danym szczeblu kształcenia oraz taka, która **nigdy do systemu szkolnego nie weszła**; jest to jedno z najczęściej używanych kryteriów (oprócz wieku), ale zwykle obejmuje tylko uczących się;

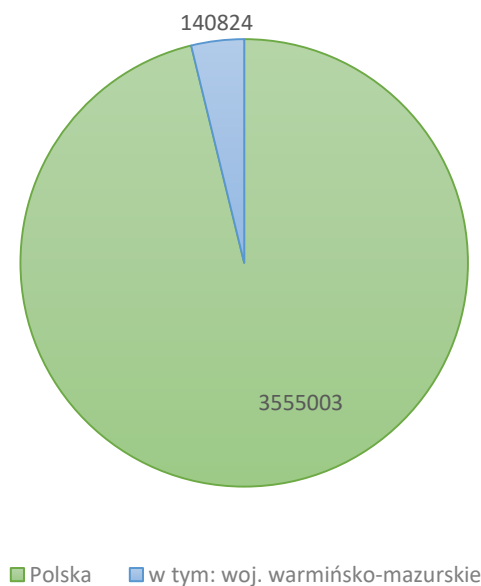
- **wg kryterium statusu społeczno-ekonomicznego** (własnego lub rodziny pochodzenia): są to młodzi ludzie **o wysokim lub przeciętnym dla Polski poziomie zaspokojenia potrzeb materialnych i niematerialnych**, ale także młodzież ze środowisk **ubogich** oraz **cywilizacyjnie i społecznie zaniedbanych**;

- **wg kryterium zatrudnienia**: są to zarówno **osoby bierne zawodowo**, jak i **czynne zawodowo**; **pracujące i bezrobotne**;

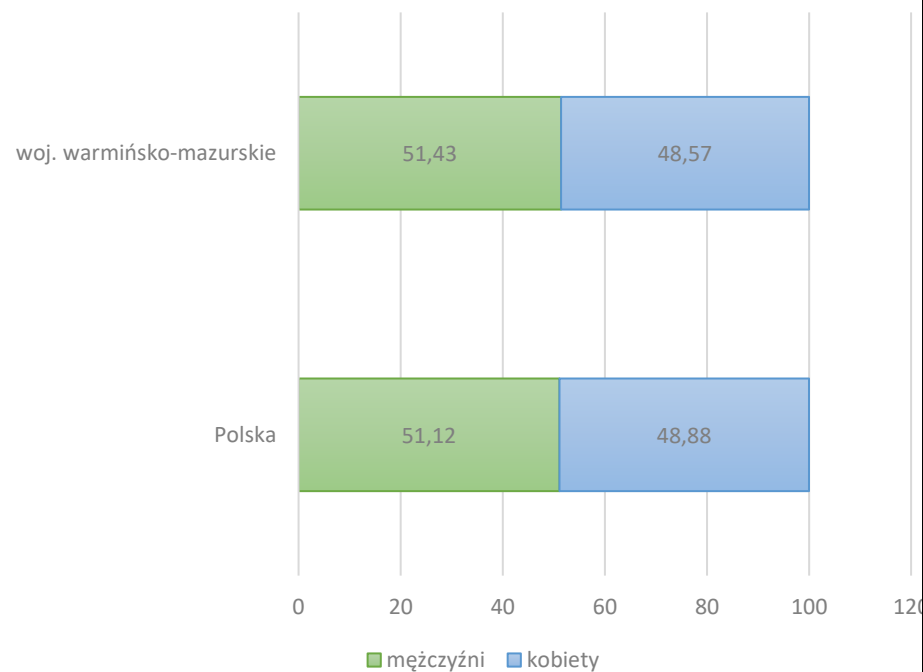
- **wg kryterium prawnego** do kategorii młodzież zalicza się osoby posiadające **pełnię praw obywatelskich**, posiadające **nie wszystkie prawa obywatelskie** oraz takie, które **pozostają pod opieką dorosłych** (jakkolwiek **praw - np. dziecka czy ucznia** nie pozbawione). *Źródło definicji: Barbara Fatyga, Definicja młodzieży, (w:) tejże (red.), "Biała Księga" młodzieży polskiej, Warszawa: MENiS, 2004, ss.12-13.*

O KIM WŁAŚCIWIE MÓWIMY: KILKA DANYCH PORÓWNAWCZYCH - DEMOGRAFIA

Wykres 1. Liczba ludności w wieku 15-24 lata w lb; woj. warmińsko-mazurskie = 3,81%, stan na 2023 rok

Wykres 2. Ludność w wieku 15-24 lata, wg płci, stan na 2023 rok, w %

DLA POLSKI odsetek młodych ludzi (w wieku 15-24 lata) w populacji, = 9,82%;

DLA WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO = 10,38% (0,55% więcej)

Źródło: GUS BDL, oprac. BF

EDUKACJA stan na 2023 rok

WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI NETTO np. dla poziomu szkoły podstawowej wyliczamy dzieląc liczbę uczniów szkół podstawowych w wieku 7-14 lat (wiek przypisany do tego poziomu) na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-14 lat według stanu w dniu 31 XII tego samego roku; wynik podajemy w ujęciu procentowym.

SZKOŁY PODSTAWOWE

Polska = 92%; poza statystyką 8% uczniów;

woj. warmińsko-mazurskie = 86,3%; poza statystyką **13,7% uczniów (!)**

SZKOŁY PONADPODSTAWOWE

Polska=98,75%;

woj. warmińsko-mazurskie =90,19%

ZDAWANIE MATUR

Polska=74,6%

woj. warmińsko-mazurskie =75,4%, ciut lepiej?

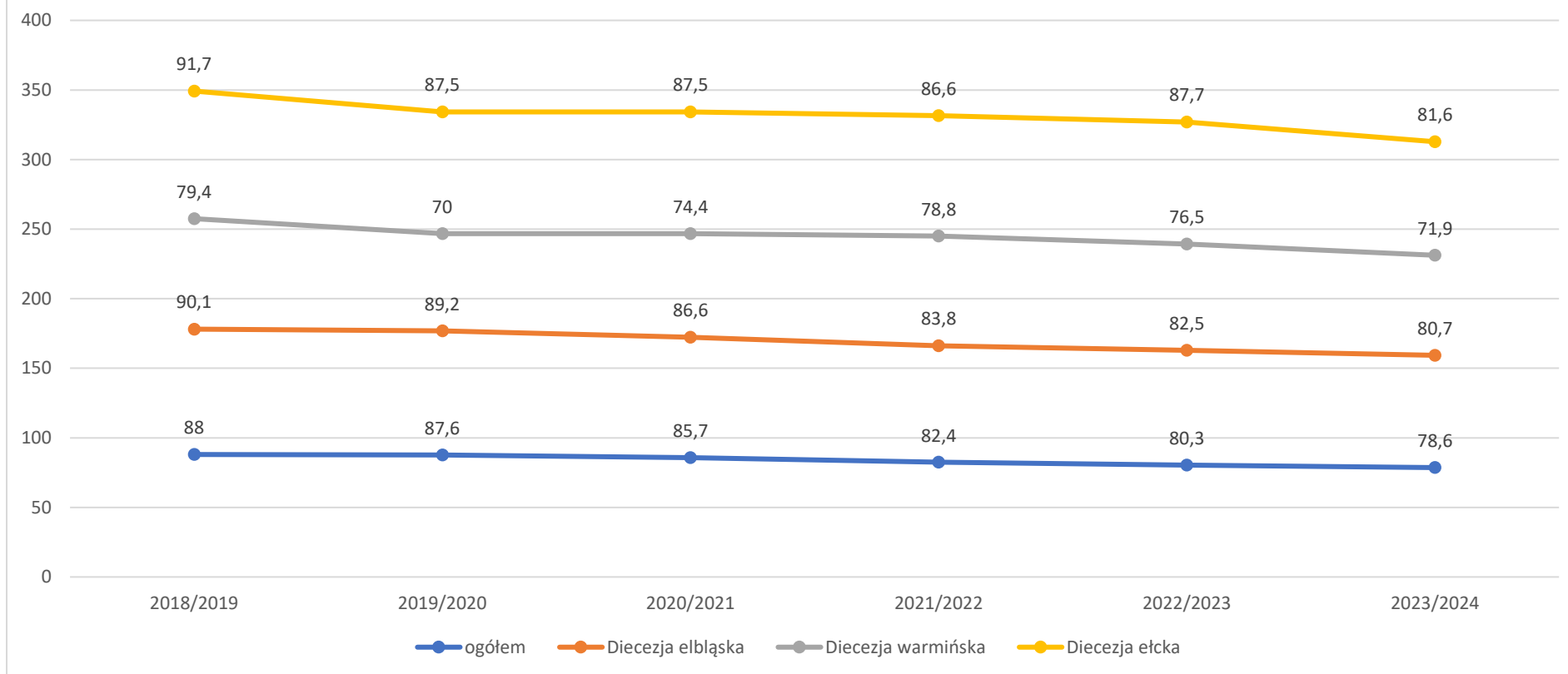
SZKOŁY WYŻSZE – Studenci na 10 tys. ludności

Polska = 330 osób;

woj. warmińsko-mazurskie = 165 osób (dokładnie o połowę mniej!)

Źródło: GUS BDL, oprac. BF

Wykres 3. % uczniów uczęszczających na lekcje religii we wszystkich typach placówek edukacyjnych (łącznie), w latach szkolnych 2018/2019 - 2023/24, wg diecezji

Źródło: dane Komisji Wychowania Katolickiego KEP, ISKK, oprac. BF

AKTYWNOŚĆ PUBLICZNA

1) WYBORY DO SEJMU 2023

18-29 lat – 68,8 %

2) WYBORY SAMORZĄDOWE 2024

18 - 29 lat - 38,6 %

Źródło: Sondaż exit poll Ipsosa 15 października 2023 i 7 kwietnia 2024

3) „(...) najstabilniej [zainteresowani są – BF] – ludzie młodzi – w wieku od 18 do 24 lat. Tylko nieco ponad jedna czwarta spośród nich (27%) deklaruje duże zainteresowanie wyborami głowy państwa”.

Źródło: CBOS, Deklaracje głosowania w pierwszej turze wyborów prezydenckich”, 14.01.2025;

https://www.cbos.pl/PL/publikacje/flashy_tekst.php?nr=2/2025

4) DANYCH O DZIAŁALNOŚCI W SAMORZĄDACH UCZNIOWSKICH – BRAK

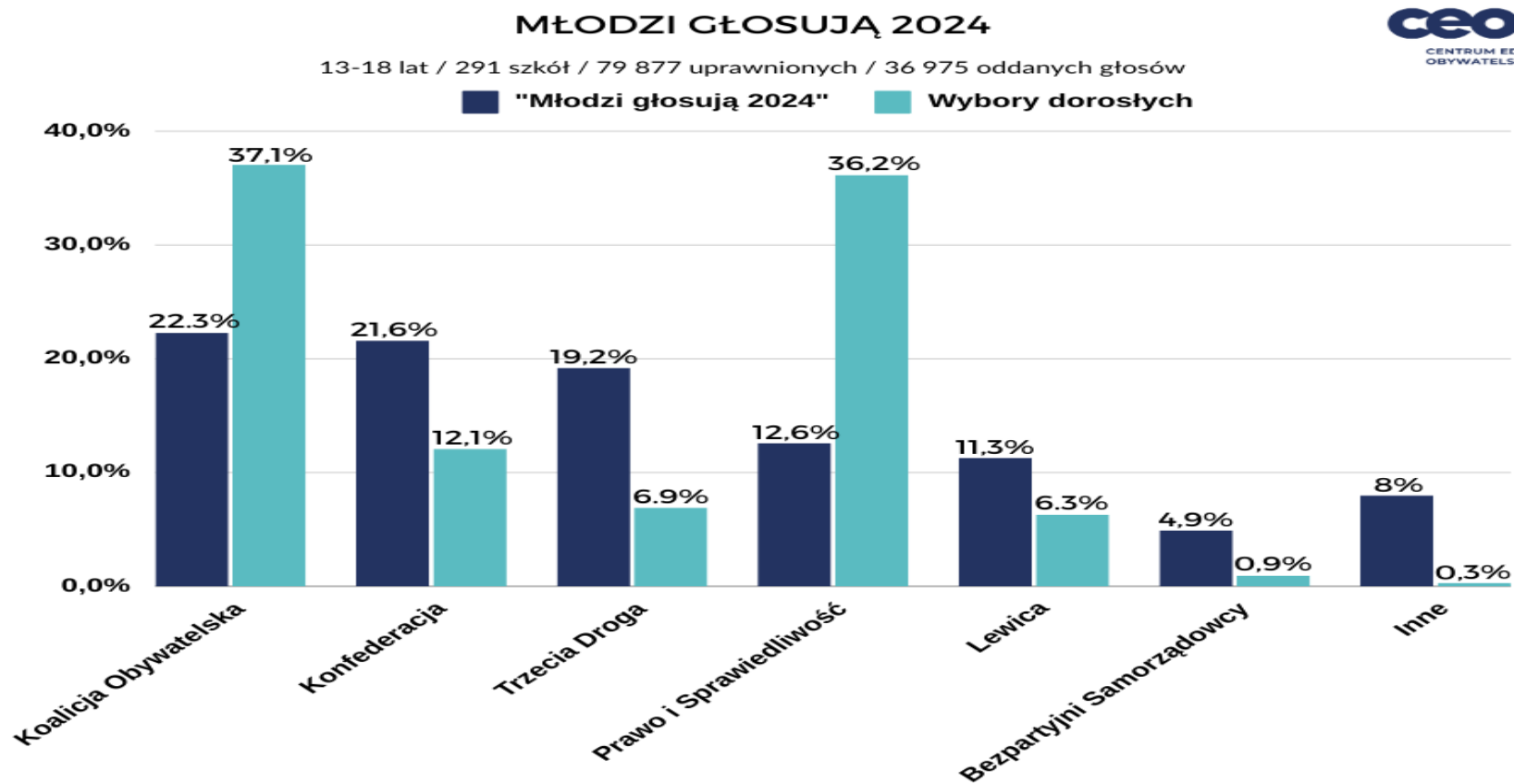
5) DANE O WOLONTARIACIE SĄ KOMPLETNIE BEZUŻYTECZNE, por. np.: Grzegorz Całek, Wolontariat uczniów w szkole

<https://www.google.com/search?q=Grzegorz+Ca%C5%82ek+udzia%C5%82+uczni%C3%B3w+w+wolontariacie>

WSPARCIE AKTYWNOŚCI MŁODZIEŻY

DANE Z BADAŃ: CEO, projekt „Młodzi głosują 2024”

FREKWENCJA: 46,3%; SZKOŁY PODSTAWOWE (klasy VI-VIII) - 54,33%; SZKOŁY PONADPODSTAWOWE - 44,15%

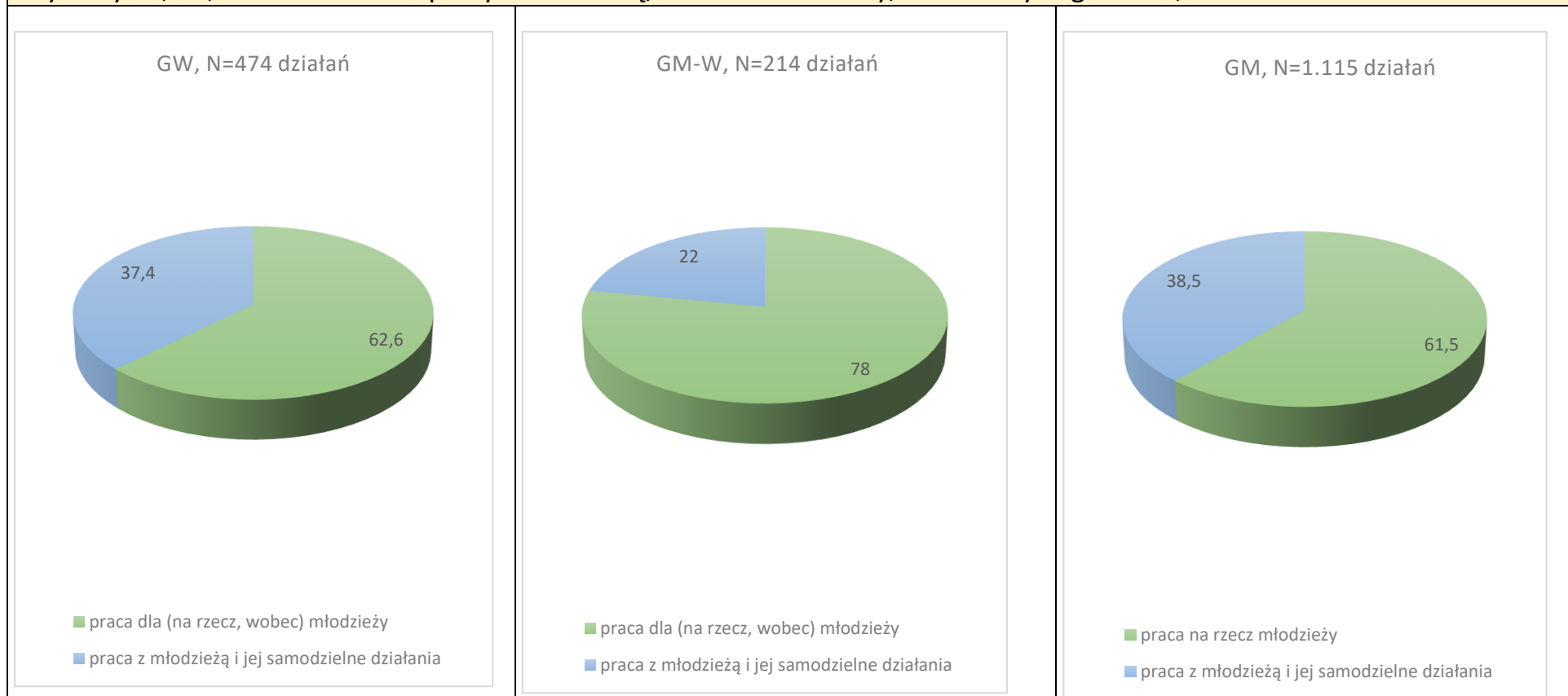

Źródło: <https://ceo.org.pl/mlodzi-glosuja-czyli-niepelnoletni-wzieli-udzial-w-wyborach/>

WSPARCIE DLA AKTYWNOŚCI MŁODZIEŻY

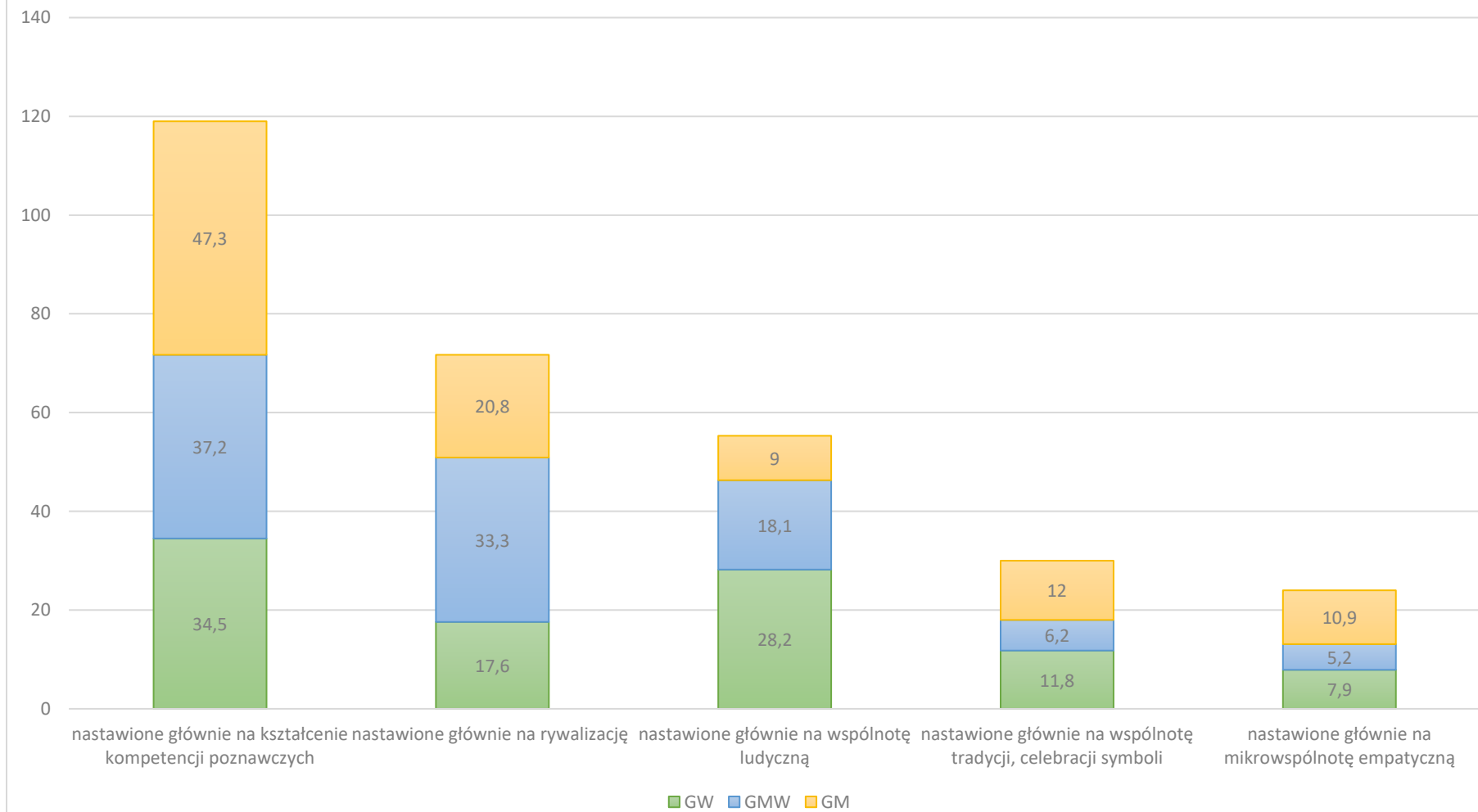
DANE Z BADAŃ: Raport dla Komisji Europejskiej via MEN - B. FATYGA (RED.), *BIAŁA KSIĘGA MŁODZIEŻY POLSKIEJ, Tom III, PRACA Z MŁODZIEŻĄ I DLA MŁODZIEŻY W POLSCE – DIAGNOZA STANU W ROKU 2019*, Warszawa: MEN, 2019

Wykresy 5a, 5b,5c: DZIAŁANIA w pracy z młodzieżą/na rzecz młodzieży, w zbadanych gminach, w %

Źródło: strony internetowe zbadanych gmin, oprac. BF

Wykres 6. Praca z młodzieżą i na rzecz młodzieży, EMPIRYCZNA TYPOLOGIA DZIAŁAŃ
WSPIERAJĄCYCH, N=1.809, w %

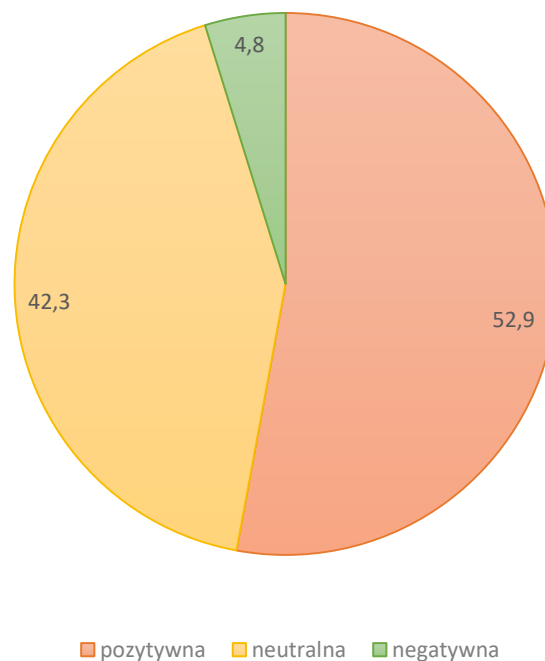
Źródło: strony internetowe gmin, oprac. BF

3.DANE Z BADAŃ („AKTYWIŚCI” badanie dla Fundacji Ważne Sprawy, 2023 rok)

TST (Test dwudziestu stwierdzeń) i ankieta wśród N=367 aktywistów, w wieku 16-30 lat

BARDZO DOBRE SAMOPOCZUCIE

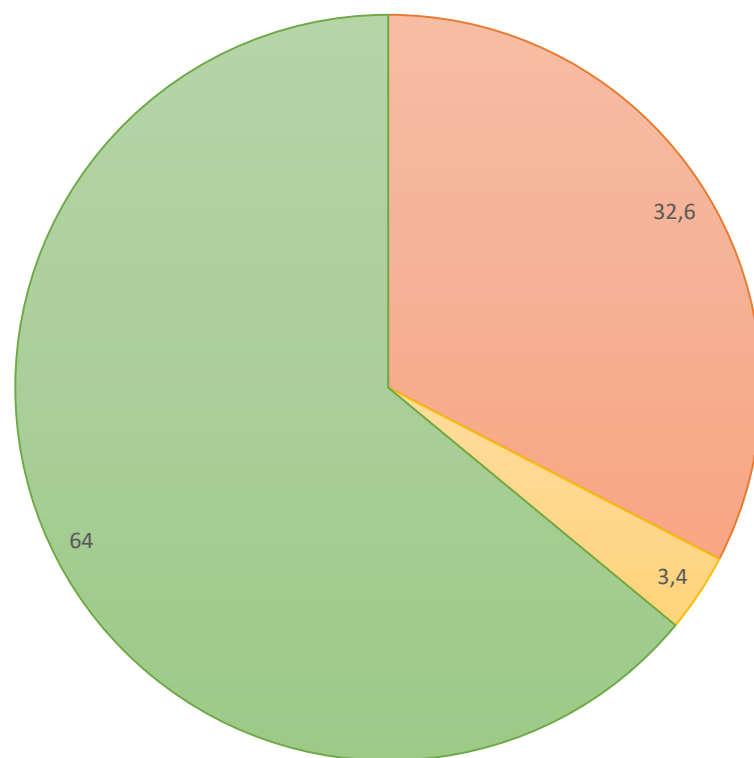
Wykres 7. Temperamenty emocjonalne autoidentyfikacji i autoprezentacji w TST,
N=3700 samoopisów, w %

Źródło: badanie FWS 2023, oprac. BF

KAPITAŁY AKTYWISTÓW: KULTUROWE (Pierre Bourdieu) i SPOŁECZNE (Robert Putnam i in.)

Wykres 8. Kapitały kulturowe uczestników TST, N=1823 samoopisów, w %

kapitał zinstytucjonalizowany (role)

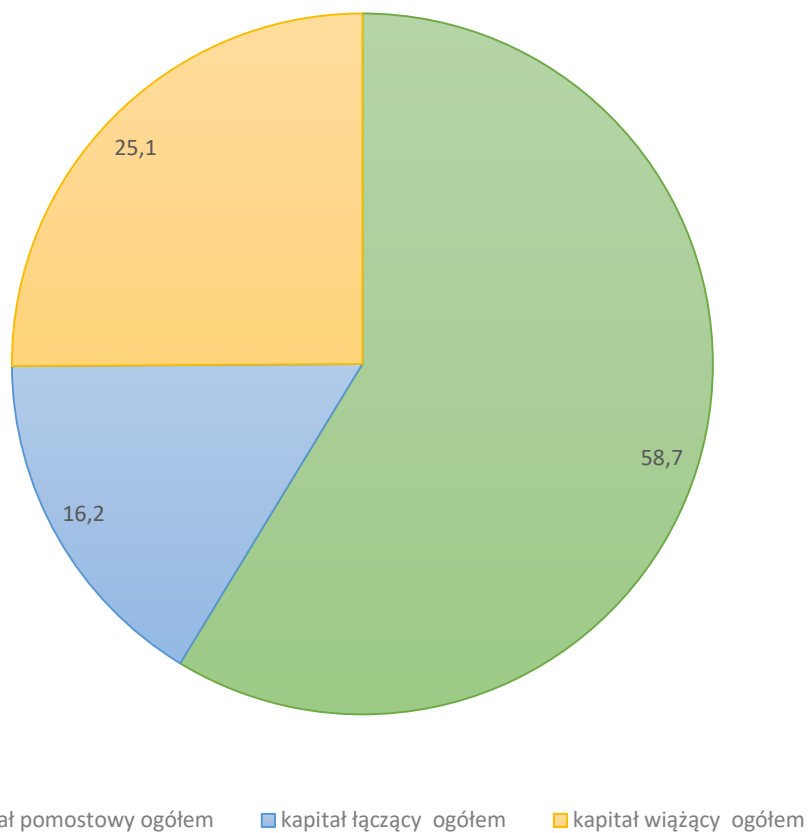
kapitał zobjektywizowany (posiadane dobra)

kapitał inkorporowany (wiedza i wartości)

Źródło: badanie FWS, 2023, oprac. BF

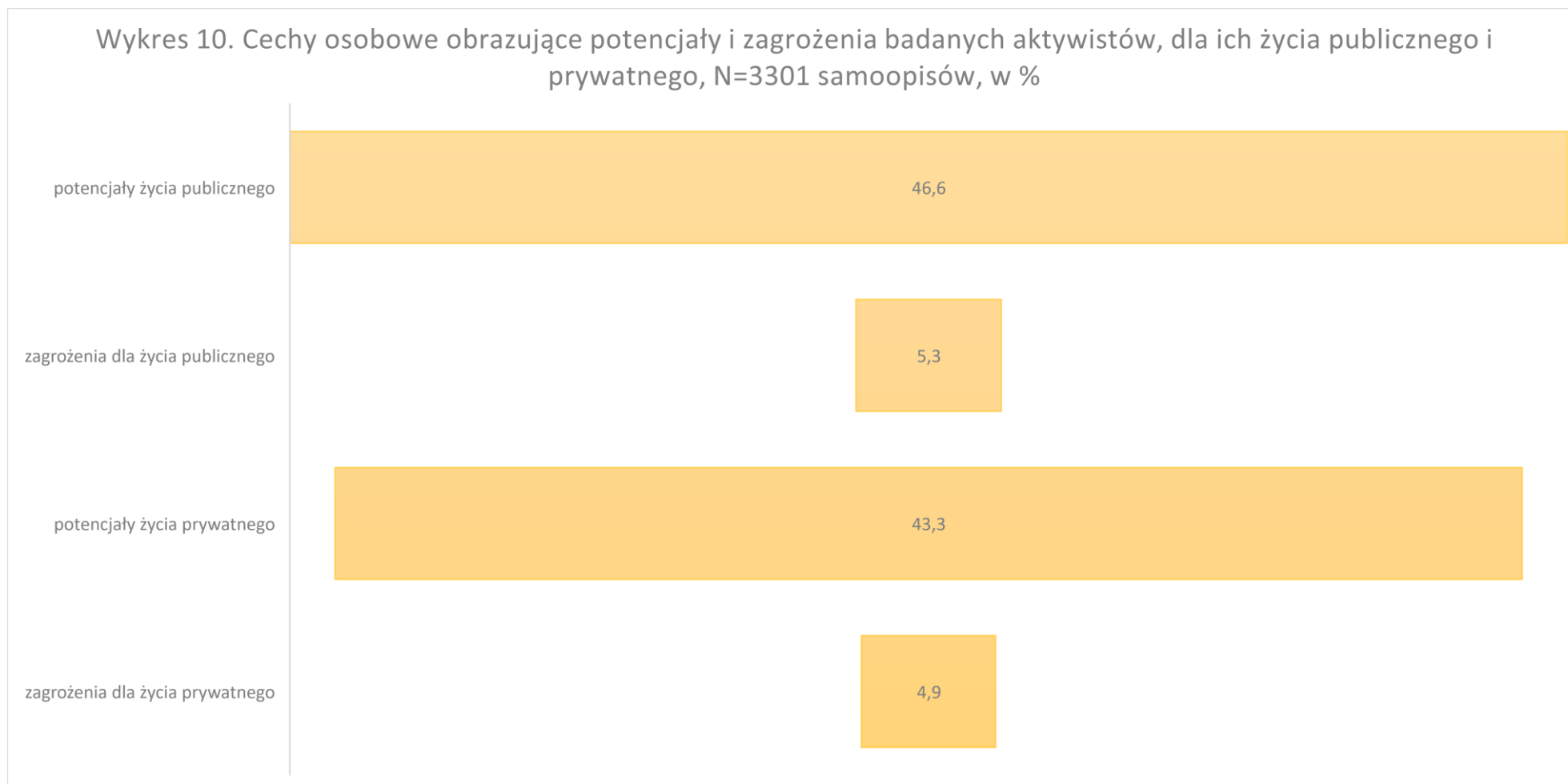
OSADZENIE W ŚWIECIE SPOŁECZNYM

Wykres 9. Typy kapitałów społecznych osób badanych TST, N=2533 samoopisów, w %

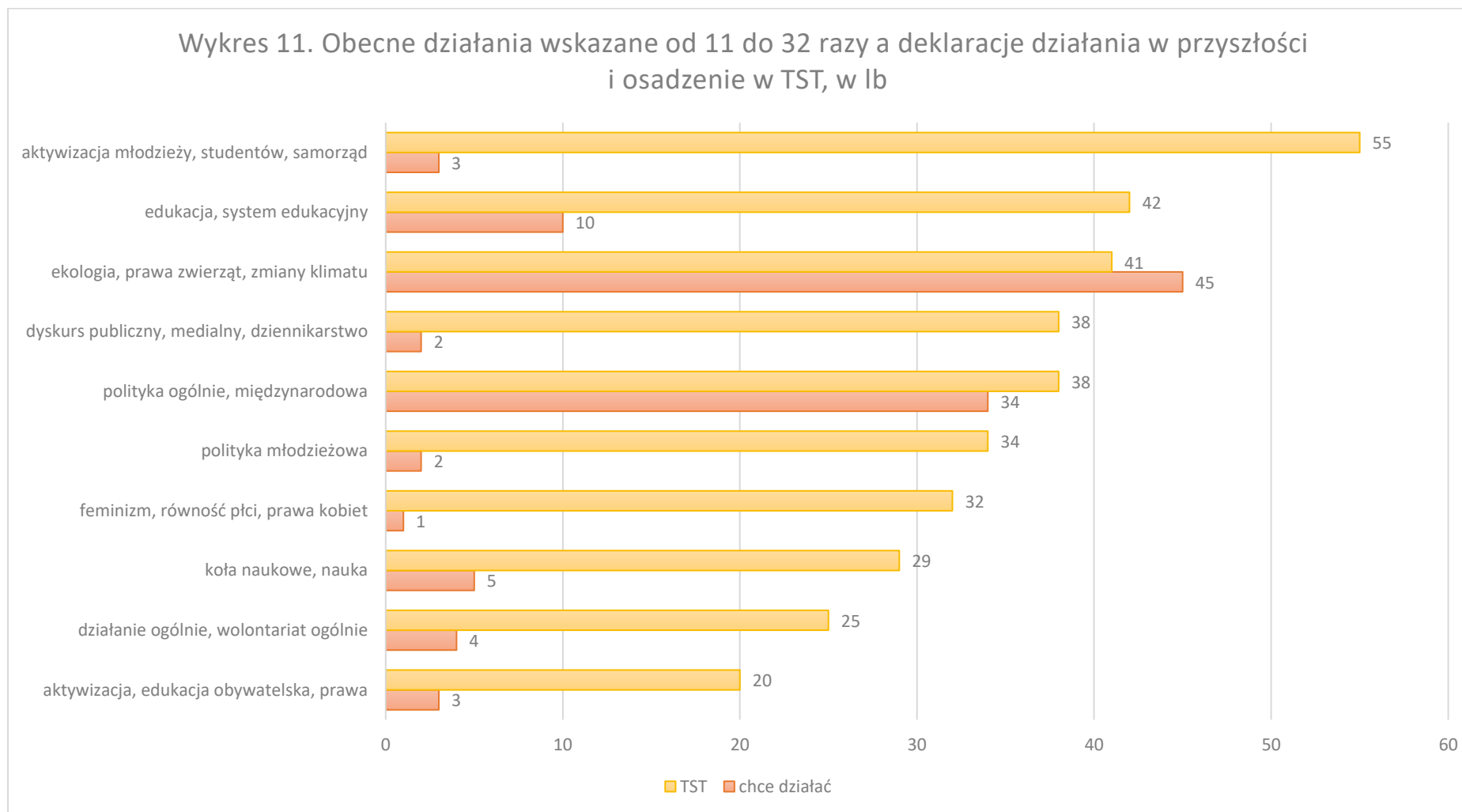
Źródło: badanie FWS, 2023, oprac.BF

POTENCJAŁY I ZAGROŻENIA MŁODZIEŻOWEGO AKTYWIZMU

Źródło: badanie FWS, 2023, oprac. BF

Z AKTYWIZMU NA OGÓŁ SIĘ WYRASTA?

Źródło: badanie FWS, 2023, oprac. BF

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

Ps: dodatkowe przydatne linki

AKTYWIZM MŁODYCH. Raport Ważnych Spraw <https://waznesprawy.org/aktywizmmlodych/>,
(dostęp: 4.01.2025)

Barbara Fatyga (red.) (2019), PRACA Z MŁODZIEŻĄ I DLA MŁODZIEŻY W POLSCE – DIAGNOZA STANU W
ROKU 2019. RAPORT, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/praca-mlodziez-raport> (dostęp:
3.01.2025)

Natalia Dullek, Barbara Fatyga (2022), BADANIE NATALKI: KIM JEST NASTOLATEK 2020/2021,
<http://ozkultura.pl/node/10776> (dostęp: 10.08.2023)